

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Een emotionele ontmoeting met Antonino Ferro

Verslag van

Een dag met Antonino Ferro — Luisteren naar de patiënt: een emotionele ontmoeting [Brussel, 6 juni 2009].

LILI PHILIPPE

Een dag na de jaarlijkse studiedag van de VVPT in Kortenberg had haar Waalse tegenhanger, de FFBPP (Fédération Francophone Belge de Psychothérapie Psychanalytique)¹ Antonino Ferro op het programma staan. Er werd hard gewerkt op deze studiedag onder de enthousiasmerende leiding van Antonino Ferro, die ons zeven uur lang meenam op zijn psychoanalytische droomboot. Dat de reis geen moment verveelde, benadrukte ook Françoise Daune, voorzitter van de FFBPP, toen op het einde van de dag bleek dat de zaal op een zaterdagnamiddag om half zes nog bijna vol zat. In de inleiding van de voormiddag benadrukte Jacques van Wijnsberghe van Psychocorps het innovatieve van Ferro's theorie, met zijn specifieke gebruik van de narratologie en het veldmodel. Ferro's praktijk werd geprezen vanwege de emotionele intensiteit waarin de ontmoeting met de patiënt plaatsvindt en het contact dat getuigt van zijn sensitiviteit voor het verhaal dat zich in de sessie ontplooit. Reeds vanaf de eerste minuut was het publiek op Ferro's hand toen hij gniffelend toegaf geen zin te hebben in zo'n lange dag en dat hij daarom 'gewoon ging beginnen met praten'. Tegen het einde van de voormiddag werd duidelijk dat het associatieve tapijt dat hij gewoven had, gebaseerd was op een stevig voorbereide structuur. De theorie werd verteerbaar gemaakt met een aantal hilarische cartoons en strips over

psychoanalyse uit de hele wereld. Er werd gegiecheld en zelfs geschaterd. Tekeningen van patiënten illustreerden vervolgens een aantal microtransformaties die ontstonden in een evoluerend analytisch veld tijdens een van zijn therapieën. Toen Ferro uitlegde dat en hoe de analyticus beslist hoe het analytische veld evolueert, werd het muisstil. Ik had het gevoel het soort informatie te horen dat ik vaak zoek om verder te kunnen met de moeilijke momenten in mijn klinische praktijk. Zijn vergelijking van deze praktijk met een restaurant waarin de kookarbeid (onze denk-, voel- en droomarbeid) achter in de keuken plaatsvindt en de presentatie van de gerechten (de interpretaties die we aan onze patiënten aanbieden) op een zodanige manier dient te gebeuren dat ze voor de patiënt verteerbaar (bewerkbaar) zijn, is bekend. En als hij dit illustreert met een casus waarin hij een sessie beschrijft als een droom, en de personages die opduiken in het verhaal — de droom — ook neerzet als ingrediënten die het verhaal — het gerecht — laten evolueren zodat ook het veld kan evolueren, valt alles op zijn plaats. Het publiek was duidelijk voldaan na het eerste deel. De twee genezende factoren die door Ferro benoemd worden, namelijk het ontwikkelen van de alfa-functie² en het verstevigen van het *containende* vermogen van de patiënt, werden door Rosella Sandri na de pauze overtuigend ten tonele gevoerd in een gevalsbeschrijving van een volwassen patiënt. Ferro superviseerde de voorstelling van het verhaal van de patiënt door zijn eigen inzichten toe te voegen. Hij bekeek het verhaal als een dagdroom waarin microtransformaties optreden die zo tot een verandering in de interne wereld van de patiënt leiden. De analyticus droomt de droom over de patiënt en over het functioneren van patiënt en analyticus in de sessie. Ferro vroeg zich, samen met Sandri, af welke personages in de droom hun opwachting maakten en wat de verhaallijn was die door de droom liep en wat de betekenis kon zijn van de symptomen in het gecodetermi-

neerde veld dat zich in de sessie ontwikkelde. Niemand mopperde toen ook dit deel van de dag uitliep.

Na de ingekorte middagpauze ging Ferro er weer bijna negentig minuten tegenaan (er waren vijfenzeventig minuten voorzien, maar hij was niet te remmen). In dit deel leidde Ferro ons door het labyrint van dagdromen, rêverieën en dromen, waarbij hij ons als een echte leraar een stevig onderbouwde theorie presenteerde om deze drie manieren van dromen in de praktijk te kunnen gebruiken. Door een magische filter te zetten voor hetgeen de patiënt vertelt, kan de therapeut dimensies van het verhaal openen die eerst niet bereikt werden. Dit bewerkstelligt transformaties in de dagdromen en kan deuren openen voor de ontwikkeling van de droomcapaciteit van de patiënt. Rêverieën deelt hij op in twee groepen: de gefocaliseerde en de geconstrueerde rêverieën. De eerste groep bestaat uit de invallen die door de therapeut in zijn interne keuken eerst verwerkt moeten worden alvorens ze samen verder met de patiënt ontwikkeld kunnen worden. De geconstrueerde rêverieën worden samen met de patiënt opgebouwd tijdens de sessie om de graad van droomarbeid van het gedeelde discours stilletjes aan te verhogen. Dromen zelf hoeven nooit geïnterpreteerd te worden volgens Ferro omdat dromen in feite een resultaat zijn van het werk van een super-alfa-functie! Dromen zijn de rijkste alfa-elementen die onze psyche kan ontwikkelen. Om zulk een montage van superelementen alfa te begrijpen, hoeven we enkel onze intuïtie te gebruiken. Hij illustreert dit met een boek van de filmmaker Fellini, die gedurende jaren zijn dromen heeft bijgehouden en daar tekeningen (intuïties) bij gemaakt heeft.

Last but not least lichtte Ferro het tweede luik van zijn therapiemodel toe: het ontwikkelen van de *container*-functie bij de patiënt. Deze groeit dankzij de band tussen patiënt en therapeut die door de kracht van

de analytische ontmoeting ontstaat. Het gaat hierbij niet alleen om verschillende types patiënten (diagnose) maar ook om het kunnen werken met de psychopathologische aspecten in de eigen psyche. Volgens Ferro oscilleren we allen tussen het depressieve, het schizoparanoïde en het autistische niveau.

Diana Messina bracht in een klinisch vignet de transformatie van een 'tsunami' van bèta-elementen van een jongen van acht. De therapeute slaagde erin om via haar alfa-functie het goede te laten binnenkomen in zijn dromen. We waren ook getuige van de manier waarop Ferro spontaan genietend luisterde naar Messina's verhaal: een emotionele ontmoeting voor de ogen van het publiek.

Het vermogen van Ferro om zijn publiek te laten dromen over zijn praktijk is de bekwaamheid die je als therapeut zou willen hebben om je patiënt de deuren naar zijn dromen te helpen openen. Dit was de bevolgen gedachte waarmee ik 's avonds, nog nagenietend, naar huis reed.

Noten

- 1 Tijdens het onthaal kon men vrijblijvend kennismaken met de vier verenigingen van de FFBBP die deze dag vorm gaven: de ARPP (Association pour la Recherche en Psychothérapie Psychanalytique), de GFRP (Groupe-ment pour la Formation à la Relation Psychothérapeutique Adultes), Psycorps (Ecole Belge de Psychotherapie Psychanalytique à Médiations) en Psyclimède (Centre de Formation à la Psychologie Clinique et Médicale).
- 2 Alfa-elementen, bèta-elementen en alfa-functie zijn concepten die door Bion geïntroduceerd werden en inmiddels deel uitmaken van het psychoanalytische vocabularium. Ferro gebruikt het 'apprivoiser les pensées sauvages' van Bion om de alfa-functie te beschrijven die de bèta-elementen (wilde, onbeheersbare gedachten) transformeert in alfa-elementen (psychische elementen die beheersbaar zijn geworden dankzij het temmen ervan).